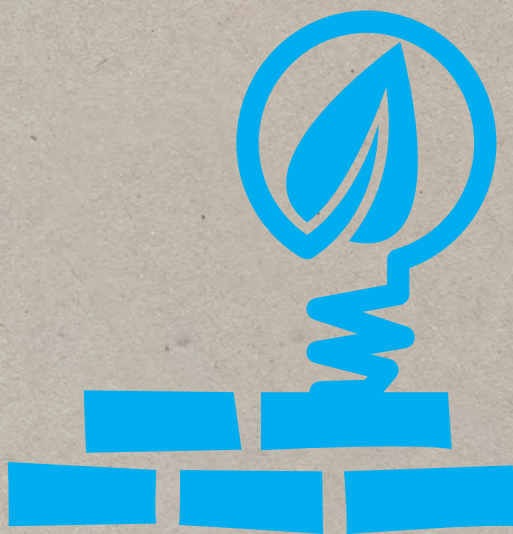

AANBEVELINGEN VOOR ECO-INNOVATIE IN VLAANDEREN

AANBEVELINGEN VOOR ECO-INNOVATIE IN VLAANDEREN

ECO-INNOVATIE

SAMENSTELLING INNOVATIEREGIEGROEP ECO-INNOVATIE

Voorzitter

- Dirk Boogmans, voorzitter VRWI

Expertgroep

EXPERTEN

-
- 2
- Hans Bruyninckx, Steunpunt Transitie voor Duurzame Ontwikkeling
 - Dirk De Vos, KULeuven
 - Etienne De Wulf, Van Gansewinkel
 - Veronique Houben, AirDeck
 - Geert Ide, Jan De Nul Group
 - Peter Tom Jones, i-Cleantech Vlaanderen
 - Marc Lambrechts, Capricorn Venture Partners
 - Wim Soetaert, Bio Base Europe
 - Willy Verstraete, UGent
 - Marc Van Sande, Umicore
 - Geert Van Beveren, Aperam
 - Mieke Vercaeren, Colruyt

WAARNEMERS

- Lieven Top, Departement Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI)
- Leo Van De Loock, Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie (IWT)

Klankbordgroep

- Lieze Cloots, Bond Beter Leefmilieu (BBL)
- Arne Daneels, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE)
- Ann Demeulemeester, ACW
- Geert De Meyer, Milieu en energietechnologie Innovatie Platform (MIP)
- Victor Dries, Openbare Vlaamse Afvalstoffen Maatschappij (OVAM)
- Dirk Fransaer, Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO)
- Rudy Lauwereins, IMEC
- Patrick Meire, UAntwerpen
- Chris Steenwegen, Natuurpunt
- Karel Van Acker, Steunpunt Duurzaam Materialenbeheer
- Piet Vanden Abeele, Unizo
- Pieter Verbeek, ABVV
- Jan Verheeke, Minaraad

Ondersteuning

- Hade Bamps en Mark Hongenaert, Levuur
- Danielle Raspoet en Els Compennolle, VRWI-staf

VOORWOORD

4

Als Vlaamse Regering willen we de Vlaamse samenleving en economie gericht ondersteunen in een versneld veranderingsproces, waarbij het DNA grondig vernieuwd wordt. Innovatie staat daarbij centraal op de agenda.

Hiervoor is een ambitieuze innovatiestrategie nodig waarbij we keuzes durven maken, focus brengen, accenten leggen en specifieke beleidsmaatregelen uitwerken.

Om deze ambitie te realiseren, heb ik de Vlaamse Raad voor Wetenschap en Innovatie (VRWI) gevraagd om innovatieregiegroepen (iRG) op te richten. Hierin worden een beperkt aantal innovatieleiders en experts, gekozen uit de bedrijfs-wereld, kenniscentra, professionele en vakorganisaties, middenveld, en/of overheid, gevraagd een menu van beleidsacties op te stellen om de maatschappelijke en economische uitdagingen in kwestie aan te pakken.

Ik wil de VRWI en de iRG Eco-innovatie dan ook bedanken voor het inspirerende rapport. Het bevat heel wat concrete aanbevelingen voor een gericht Vlaams innovatiebeleid.

Ingrid Lieten

Viceminister-president en Vlaams minister van Innovatie

Hoe kunnen we in Vlaanderen zorgen voor economische groei, zonder dat dit ten koste gaat van ons milieu, onze hulpbronnen en onze levenskwaliteit? Hoe kunnen we met andere woorden meer realiseren met minder? Dat is de cruciale vraag waarop eco-innovatie een antwoord moet bieden.

De transitie naar een groene innovatiegedreven economie vereist een systeeminnovatie in Vlaanderen. Zowel overheid, burgers als bedrijven moeten tijd krijgen om deze transitie door te maken en mee vorm te geven. Maar dit wil niet zeggen dat we nu geen resolute stappen richting een groen en innovatief Vlaanderen kunnen en moeten zetten.

Eco-innovatie is bovendien een verhaal van kansen. Op langere termijn is de transitie naar duurzame groei wereldwijd onvermijdelijk. Vlaanderen moet dus zorgen om snel en flexibel op de bal te spelen. Door duurzame strategieën, oplossingen en producten te ontwikkelen om de economische en maatschappelijke uitdagingen aan te gaan, kan Vlaanderen een concurrentiële voorsprong uitbouwen.

Hoe komt het dan dat de vergroening van de Vlaamse industrie niet sneller plaatsgrijpt? De leden van de iRG Eco-innovatie wijzen in dit rapport op een aantal zaken die een brede invoering van eco-innovatie in Vlaanderen in de weg staan. Het is nodig om deze economische en regelgevende hindernissen op te ruimen en onderzoek, investeringen en sensibilisering alle kansen te geven. Pas dan zal de groene economie een voedingsbodemp zijn voor meer werkgelegenheid en behoud van onze welvaart.

De leden van de iRG Eco-innovatie vragen in dit rapport aan de Vlaamse overheid om dringend actie te ondernemen en de nodige maatregelen te treffen om de groene economie in Vlaanderen op het goede spoor te zetten.

Dirk Boogmans
Voorzitter iRG Eco-innovatie en voorzitter VRWI

ECO-INNOVATIE BIEDT EEN GOUDEN KANS

Het klimaat verandert. Natuurlijke hulpbronnen raken uitgeput. De lucht in onze steden is vuil. De biodiversiteit gaat er op achteruit. Demografische ontwikkelingen dwingen ons na te denken over andere manieren van energievoorziening, van afvalstoffenverwerking, van water- en luchthuishouding, van bodemgebruik. Ook Vlaanderen ontsnapt hier niet aan.

6

De huidige economische groeimodellen volstaan niet meer om al die uitdagingen het hoofd te bieden. Economische groei zullen we op een intelligente en duurzame manier moeten aanpakken. [Meer doen met minder.](#) In deze overgang naar duurzame groei, zal meer dan ooit moeten ingezet worden op milieuvriendelijkere technologie en innovatie.

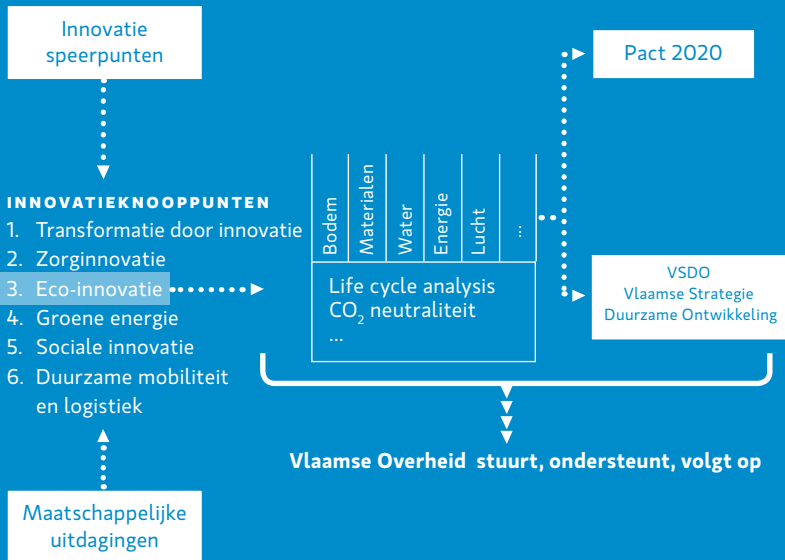
In eco-innovatie liggen voor Vlaanderen gouden kansen.

Als Vlaanderen er in slaagt om duurzame strategieën, oplossingen en producten te ontwikkelen om de economische en maatschappelijke uitdagingen succesvol aan te gaan, dan kan het op langere termijn een concurrentiële voorsprong uitbouwen en de eigen competitiviteit veilig stellen.

Maar er is haast bij. Snel en flexibel op de bal spelen is de boodschap. Een evenwichtig en doordacht Vlaams eco-innovatiebeleid, ingebed in het bredere kader van Vlaanderen in Actie en de Europa2020-strategie, is de toegangspoort tot de groene innovatiegedreven economie van morgen.

Situering van iRG Eco-innovatie binnen het Vlaamse beleidskader

ECO-INNOVATIE IS DEEL VAN EEN GROOT GEHEEL

Eco-innovatie is één van de zes knooppunten van het overkoepelende Vlaamse speerpuntenbeleid. Samen met de innovatieknooppunten 'Transformatie door innovatie', 'Zorginnovatie', 'Groene energie', 'Sociale innovatie' en 'Duurzame mobiliteit en logistiek' vormt Eco-innovatie het draagvlak waarmee Vlaanderen de economische en maatschappelijke uitdagingen van de nabije toekomst wil aanpakken (zie figuur).

Voor elk van deze innovatieknooppunten werd een innovatieregiegroep (iRG) geïnstalleerd. Elke iRG verenigt experts en vertegenwoordigers uit de wetenschappelijke wereld, de bedrijfswereld en de overheden om samen na te denken en aanbevelingen te formuleren voor een strategisch Vlaams innovatiebeleid. De iRG Eco-innovatie richt haar pijlen op belangrijke thema's als bodem, materialen, water, energie, lucht, ...

Deze aanpak kadert in de Vlaamse Strategie voor Duurzame Ontwikkeling (VSDO). Hiermee onderschrijft Vlaanderen ook de Europa2020-strategie, die gericht is op intelligente, duurzame en inclusieve groei.

WAT ZEGT DE MINISTER VAN INNOVATIE OVER ECO-INNOVATIE?

“Om een duurzame samenleving te bereiken, zijn duurzame en milieuge-richte innovaties noodzakelijk. Die innovaties zijn erop gericht de druk, veroorzaakt door productie- en consumptieprocessen, binnen de grenzen van de milieugebruiksruimte te houden.

Dergelijke eco-innovaties zijn voor een belangrijk deel technologisch van aard, waarbij het doel is om producten, diensten en processen na te streven die toegevoegde waarde genereren door het gebruik van niet-hernieuwbare hulpbronnen te vermijden of zoveel als mogelijk te beperken of door de emissies en afvalstromen bij het voortbrengen ervan beduidend te verminderen.

Daarnaast kunnen eco-innovaties ook nieuwe businessmodellen, organisatorische innovaties, product-dienst-combinaties, institutionele innovaties en systeeminnovaties inhouden, die de technologische eco-innovaties waar mogelijk ook aanvullen of ondersteunen”.

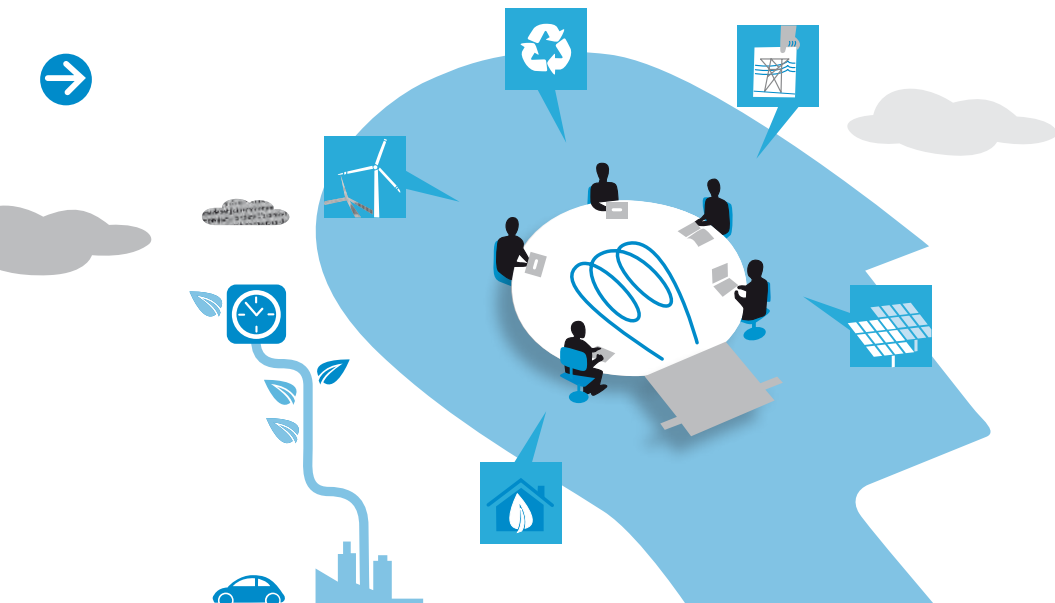
HOE VER STAAT VLAANDEREN IN ECO-INNOVATIE?

In het *Eco-Innovation Scoreboard* van 2011 worden de prestaties van de Europese lidstaten op het vlak van eco-innovatie vergeleken. Hieruit blijkt dat Vlaanderen ver achter ligt op toplanden als Finland, Zweden en Denemarken. Er is nochtans al veel nagedacht en veel onderzoek verricht over hoe overheden het best groene groei kunnen stimuleren. Hoe komt het dan dat de vergroening van de Vlaamse industrie niet sneller plaats grijpt?

12

In deze brochure vindt u de aanbevelingen die de iRG Eco-innovatie ontwikkelde om Vlaanderen sterker op de kaart van de groene innovatie-gedreven economie te zetten. De aanbevelingen zijn gegroepeerd in vier thema's.

Maar eerst licht de iRG Eco-innovatie haar missie en opdracht toe.

WAT WIL DE IRG ECO-INNOVATIE?

Missie

De iRG Eco-innovatie wil de Vlaamse overheid overtuigen van de consensus die er binnen Europa en wereldwijd bestaat over het beleid dat moet gevoerd worden om groene groei en eco-innovatie mogelijk te maken.

De iRG Eco-innovatie vraagt de Vlaamse overheid om dringend actie te ondernemen en de nodige maatregelen te treffen om de groene economie in Vlaanderen op het goede spoor te zetten. Want de tijd dringt.

Opdracht

De iRG Eco-innovatie ziet het als haar opdracht om:

- └ al haar aanbevelingen te stoelen op harde feiten, cijfers en onderzoeksresultaten, zoals voorgeschreven door de methodiek van *evidence-based policy-making* (EBPM);
- └ een aantal aanvullende aanbevelingen te geven, die bestaande analyses verder doortrekken en/of concretiseren;
- └ *good practices* uit andere landen en regio's aan te reiken waarop de Vlaamse overheid zich kan inspireren om haar beleid vorm te geven.

THEMA 1

Eco-innovatie is een bouwsteen van de groene economie

De omschakeling naar een duurzame, groene *challenge driven* economie zal een diepgaande impact hebben op de hele samenleving.

14

De maatschappij als geheel, als 'systeem', zal - en moet - de komende jaren fundamenteel veranderen. Meer en meer raken de verschillende technologische, economische en sociale aspecten met elkaar verweven. Niet alleen producten en processen, maar ook marketingmethoden en businessmodellen zullen moeten 'vergroenen'. En ook in niet-technologische, institutionele en sociaal-culturele domeinen zal er duchtig moeten geïnoveerd worden. Niet domein per domein, maar gelijktijdig, in samenhang met alle domeinen. Vlaanderen heeft dus nood aan systeeminnovatie.

Investerders, producenten, consumenten en uitvoerende overheden hebben recht op een open en transparant beleid op lange termijn, waarin de beleidsmakers duidelijk aangeven welke richting Vlaanderen uit moet. Het is aan hen om een gemeenschappelijke langetermijnvisie op groene groei te ontwikkelen. Niet morgen, maar nu. En eco-innovatie maakt daar wezenlijk deel van uit.

De iRG Eco-innovatie reikt de Vlaamse regering de volgende aanbevelingen aan:

AANBEVELINGEN

Duidelijke doelen en budgetten

- └ Een strategische langetermijnsvisie op groene groei vergt duidelijke doelstellingen en budgetten. Zonder doelstellingen en bijhorende financiering blijft elke visie dode letter.
- └ Het is niet zozeer nodig om extra financiële middelen te voorzien, maar wel om de bestaande middelen flexibeler en doelmatiger aan te wenden.
- └ Wanneer de economische of maatschappelijke context verandert, moet de Vlaamse overheid durven bijsturen en desnoods regelgeving, financieringskanalen of instanties afschaffen.

15

Overleg op het hoogste beleidsniveau

- └ De stap zetten naar een groene economie betekent de huidige versnippering in de beleidsvorming stopzetten en resoluut kiezen voor een gecoördineerde aanpak.
- └ Op politiek vlak is de Minister-President de aangewezen persoon om de coördinatie over alle afzonderlijke beleidsdomeinen heen op zich te nemen.
- └ Op administratief vlak moeten procesmanagers aangesteld worden om de coördinatie tussen de verschillende beleidsdomeinen te verzorgen.

Slim specialiseren

- ┐ Vlaanderen is klein en de middelen zijn schaars. Specialiseren is dus de boodschap.
- ┐ De overheid moet de domeinen waarin Vlaanderen sterk staat in kaart brengen en samen met de stakeholders kiezen welke prioriteiten ze op lange termijn wil financieren.

16

Internationaal positioneren

- ┐ Voor het behouden en/of creëren van volledige waardeketens binnen Europa is samenwerking tussen landen en regio's onontbeerlijk.
- ┐ Vanuit zijn sterktes moet Vlaanderen zich maximaal engageren in Europese en internationale samenwerkingsprogramma's.
- ┐ De Vlaamse overheid moet ervoor zorgen dat kmo's voldoende betrokken worden in het zog van de grote spelers.

THEMA 2

Eco-innovatie promoten in het onderwijs en de civil society

Om de overgang naar een duurzame groene maatschappij mogelijk te maken, zijn er naast de bestaande competenties ook nieuwe competenties nodig. In sommige gevallen zullen zelfs nieuwe curricula moeten ontwikkeld worden voor gespecialiseerde groene competenties of voor functies die vandaag nog niet bestaan.

18

In de eerste plaats zal iedereen, zowel producent als consument, moeten leren 'denken in samenhang'. Groene innovatie is systeeminnovatie. Daarin werken technologische, economische, institutionele, ruimtelijke, structurele en sociaal-culturele veranderingen voortdurend op elkaar in.

Leren omgaan met die wisselwerking is een grote uitdaging voor de overheid, het onderwijs en het middenveld. Zij moeten niet alleen hun eigen hokjesdenken stopzetten, ze moeten ook het 'systeemdenken' bij de burger aanmoedigen en faciliteren.

Ook zal iedereen vroeg of laat de nodige burgerzin aan de dag moeten leggen om op een goede manier om te gaan met energiegebruik, recyclage van afval, groene mobiliteit, het gebruik van de openbare ruimte, enz.

Vooraf het onderwijs heeft hierin een grote verantwoordelijkheid. Loopbanen worden meer en meer opgebouwd uit opeenvolgende stukken die niet noodzakelijk rechtlijnig met elkaar in verband staan. In een groene economie zullen jongeren in staat moeten zijn om zelf initiatieven te nemen, flexibel om te gaan met nieuwe uitdagingen en tijdig in te spelen op nieuwe ontwikkelingen.

AANBEVELINGEN

Eco-innovatie in onderwijs en vorming stimuleren

- └ Het eco-innovatie-denken moet zo vroeg mogelijk in het opleidings-traject aan bod komen. Studenten in humane richtingen moeten oog krijgen voor groene innovaties en studenten in exacte richtingen voor de maatschappelijke implicaties van innovatie.
- └ Om studenten voor te bereiden op een loopbaan in eco-innovatie zijn aangepaste masters nodig.
- └ Voor werknemers die interesse tonen voor eco-innovatie, moet levenslang leren via continue bijscholing of herscholing aangeboden worden.

19

De toekomstperspectieven van technische richtingen promoten

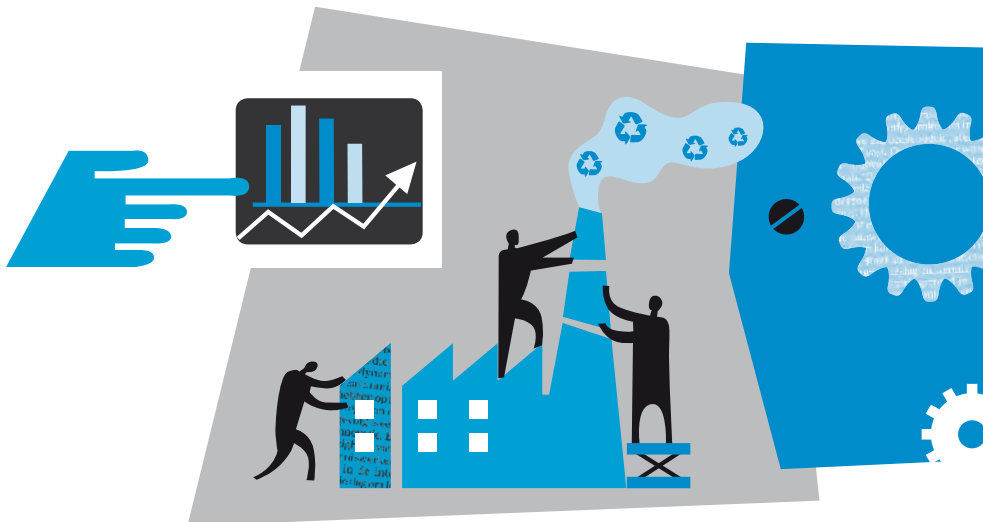
- └ Om van Vlaanderen een toonaangevende regio voor eco-innovatie te maken, moet de overheid dringend het 'Actieplan voor het Stimuleren van Loopbanen in Wiskunde, Exacte Wetenschappen en Techniek' uitvoeren.
- └ Om het acuut tekort aan ingenieurs en technici op te vangen moet Vlaanderen de nodige initiatieven nemen om competentie uit het buitenland aan te trekken.

Mobiliteit tussen industrie en ngo's, kennis-instellingen en de overheid verbeteren

- 7 Vlaamse bedrijven, kennisinstellingen en de overheid moeten samen de nodige initiatieven nemen om de sputterende doorstroom van de groeiende groep doctoraatshouders en post-docs naar industrie en maatschappij aan te pakken.
- 7 De Vlaamse overheid moet experts uit de *civil society* structureel betrekken bij de uitwerking en opvolging van onderzoek en de maatschappelijke valorisatie van initiatieven op het vlak van eco-innovatie.

THEMA 3:

Eco-innovatie heeft nood aan een soepele regelgeving

Eens de Vlaamse overheid haar eco-prioriteiten op lange termijn heeft vastgelegd, moeten deze ook in de praktijk omgezet worden. Hoe kan dat best gebeuren?

22

In de eerste plaats door een goed uitgebouwde en soepele regelgeving. Die is noodzakelijk om groene activiteiten te stimuleren en belemmeringen op groene investeringen weg te nemen.

In die regelgeving moeten we vooral aandacht hebben voor adequate fiscale instrumenten. Want prijsinstrumenten verstoren de reguliere marktwerking het minst.

In Vlaanderen (en België) wordt nauwelijks gebruik gemaakt van ecofiscaliteit. Kosten aan het milieu worden momenteel niet meegerekend in het huidige marktsysteem, hoewel het toch om reële kosten gaat. Een verschuiving van de fiscale lasten, zonder de belastingdruk te verhogen, lijkt de aangewezen weg.

De overheid moet wel behoedzaam met de regelgeving omspringen om de concurrentiepositie van de Vlaamse bedrijven niet in het gedrang te brengen. Zo moet ze de regelgeving regelmatig evalueren en desnoods aanpassen om het beoogde doel te bereiken.

AANBEVELINGEN

Ecofiscaliteit efficiënt inzetten

- 7 De overheid moet ecofiscaliteit inzetten om de groene doelstellingen in Vlaanderen/België te halen en de competitiviteit van de ondernemingen te verhogen. Het gaat hier om een verschuiving van belastingen op arbeid naar niet-duurzame productie en consumptie. Er kan geen sprake zijn van een verhoogde totale belastingdruk.
- 7 Fiscale inkomsten uit niet-duurzame activiteiten moeten geïnvesteerd worden in toekomstgerichte duurzame eco-innovatie-activiteiten.
- 7 Omdat fiscaliteit het Vlaamse niveau overstijgt, moet de Vlaamse overheid een groene belastinghervorming op de agenda's van de federale en de lokale overheden plaatsen. Een van de pijnpunten daarbij is het afschaffen van de huidige milieuschadelijke subsidies.

23

Groene openbare aanbestedingen

- 7 In tijden van crisis moet de Vlaamse overheid het voorbeeld geven en mag ze in haar openbare aanbestedingen niet beknibben op eco-innovatie en vergroening.
- 7 In het kader van het Pact 2020, moeten de Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid (DAR) er nauwgezet op toezien dat tegen 2020 alle openbare aanbestedingen 'duurzaam' zijn.

Ruimte scheppen voor innovatie

- └ Omdat eco-innovatie ook systeeminnovatie betekent, is het moeilijk om op voorhand met alle mogelijkheden rekening te houden. Daarom moet de Vlaamse overheid ruimte creëren voor experimenten.
- └ In goed gemotiveerde gevallen moet de Vlaamse overheid kunnen afwijken van de regelgeving, zodat de 'geest' van de wet primeert op de 'letter'. Een uitbreiding van het 'jokerartikel' kan hiervoor zorgen.
- └ Normen moeten opportuniteiten creëren en mogen innovatie niet belemmeren. Daarom moet de Vlaamse overheid productnormering – net als andere vormen van regulering – regelmatig evalueren, zodat deze haar doel niet voorbij schiet.

LETTER
WAARDE

2 X
LETTER
WAARDE

2 X
LETTER
WAARDE

2 X
WOORD
WAARDE

2 X
LETTER
WAARDE

2 X
WOORD
WAARDE

2 X
WOORD
WAARDE

2 X
LETTER
WAARDE

3 X
LETTER
WAARDE

2 X
LETTER
WAARDE

E₁

C₃

O₁

V₄

2 X
LETTER
WAARDE

2 X
LETTER
WAARDE

A₁

T₁

I₁

2 X
LETTER
WAARDE

1 X
WOORD
WAARDE

E₁

2 X
LETTER
WAARDE

THEMA 4

Eco-innovatie heeft een aangepast instrumentarium nodig

Vlaanderen kan zich niet veroorloven om de Europese groene trein te missen. Sterker, Vlaanderen moet een voortrekker worden in eco-innovatie. Daarom moet de Vlaamse overheid meestappen in Europese programma's en projecten.

26

Piloot- en demonstratieprojecten zijn een uniek wapen om te tonen welk eco-potentieel Vlaanderen in huis heeft. Het ondersteunen ervan is een van de beste manieren om eco-innovatie te stimuleren. In Vlaanderen gebeurt dat veel te weinig. Het financieren van groene projecten, proef-fabrieken en industriële installaties die eco-innovaties naar de markt brengen verdient speciale aandacht.

Daarom moet het huidige instrumentarium voor duurzame technologische ontwikkeling verbreed worden naar eco-innovatie. Want eco-innovatie betekent ook innovatie in niet-technologische domeinen zoals diensten, businessmodellen, kennisdeling met andere actoren, marketing-methoden, institutionele procedures, enz.

Het toenemende belang van groene groei zal hoe dan ook moeten ver-taald worden in een dynamisch beleid.

AANBEVELINGEN

Een nieuw steunkader voor eco-innovatie

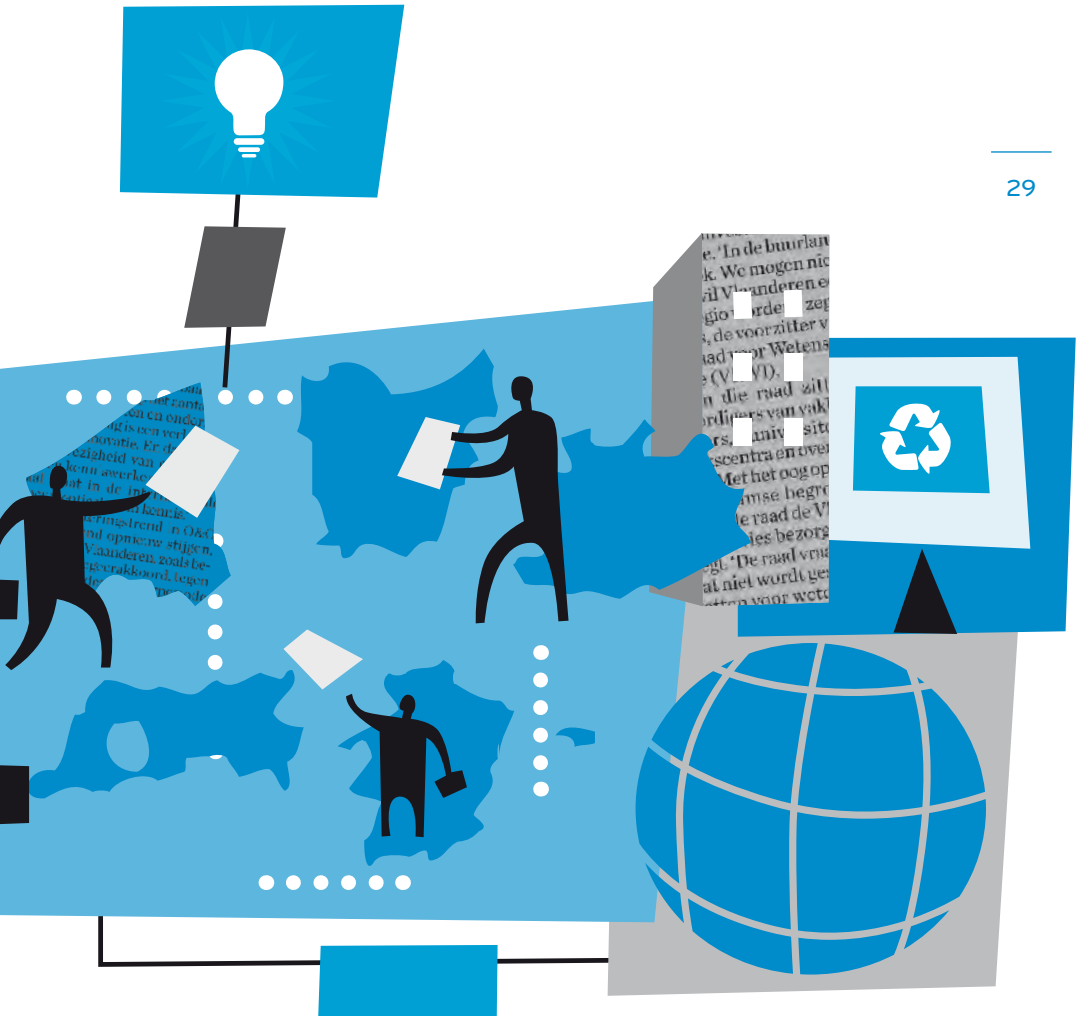
- 7 Om op de Europese markt te kunnen concurreren met andere innovatieve regio's, moet de Vlaamse overheid dringend werk maken van een steunkader voor piloot- en demonstratieprojecten. Het IWT kan die rol op zich nemen.
- 7 Daarnaast is de Vlaamse investeringsmaatschappij PMV ideaal geplaatst om financieringstrajecten op te zetten voor groene bedrijven en projecten en voor het financieren van proeffabrieken en industriële installaties die eco-innovaties naar de markt brengen.
- 7 Om de inbedding van groene innovatie in het marktsysteem met succes tot stand te brengen, moet de regeling voor Duurzame Technologische Ontwikkeling (DTO) binnen het IWT radicaal herzien worden. Daarvoor kan het IWT een speciale werkgroep installeren.
- 7 Om moeilijk financierbare industriële projecten naar de markt te brengen, moet de Vlaamse overheid de huidige middelen van het Industrieel Onderzoeksfonds (IOF) verhogen tot de oorspronkelijke bedragen die ze heeft toegezegd.

De Europese kaart trekken

- └ Om met succes te kunnen deelnemen aan Europese programma's moet Vlaanderen zijn projectgerichte aanpak aanvullen met een programmatorisch of thematisch gestuurde benadering. Dat biedt meteen het voordeel van een financiering op langere termijn.
- └ Wil Vlaanderen binnen Europa een voortrekkersrol spelen in eco-innovatie, dan moet de informatie over Europese eco-initiatieven beter en efficiënter doorstromen naar geïnteresseerde bedrijven en kennisinstellingen.
- └ De Vlaamse overheid moet een mechanisme uitwerken om eco-projecten die binnen een Europees programma goedgekeurd zijn, ook lokaal te cofinancieren.

Innovation

Innovation is the introduction of a new idea, method, or device. It is a creation of something new through experimentation and

MEER INFORMATIE

Het volledige rapport 'Eco-innovatie' van de innovatieregiegroep Eco-innovatie vindt u op de website van de Vlaamse Raad voor Wetenschap en Innovatie: <http://www.vrwi.be/publicaties/eindrapport-irg-eco-innovatie>

COLOFON

V.U.: VLAAMSE RAAD VOOR WETENSCHAP EN INNOVATIE (VRWI)

DIRK BOOGMANS

KOLONIËNSTRAAT 56

1000 BRUSSEL

redactie: VRWI, Jan Van Pelt

realisatie & vormgeving: PRIK, Anne Verlent, www.prikonline.be

fotografie: Shutterstock

druk: gedrukt met vegetale inkt

papier koft: grijskarton 300 gram, FSC®

binnenwerk: cocoon offset 140 gram, FSC®

100% FSC® recycled

VLAAMSE RAAD
VOOR WETENSCHAP
EN INNOVATIE

FLEMISH COUNCIL
FOR SCIENCE
AND INNOVATION

KOLONIËNSTRAAAT 56
B-1000 BRUSSEL
WWW.VRWI.BE

T +32 2 212 94 10
F +32 2 212 94 11
INFO@VRWI.BE

D. BOOGMANS | VOORZITTER
D. RASPOET | SECRETARIS